

Adsorpce barviva na aktivním uhlí

TEORIE

➤ ABSORBANCE

Prochází-li světelný tok monochromatických paprsků o intenzitě I_0 určitým prostředím, dojde k pohlcení jisté části záření a intenzita záření se sníží na hodnotu I . Procentuální vyjádření poměru původní intenzity záření a intenzity téhož záření po průchodu látkou se nazývá propustnost záření neboli transmitance T :

$$T = \frac{I}{I_0}$$

Při měřeních a výpočtech se častěji používá dekadický logaritmus převrácené hodnoty transmitance, který se nazývá absorbance A (starší termín extinkce; E):

$$A = \log \frac{I_0}{I}$$

Absorbance (a tudíž i transmitance) je závislá na vlnové délce procházejícího záření, absorbujícím materiálu a jeho koncentraci, na tloušťce vrstvy, kterou záření prochází, a také směru dopadu paprsků. Vztah mezi absorbancí, tloušťkou vrstvy a koncentrací určité látky, definovaný pro monochromatické světlo, vyjadřuje **Lambert-Beerův zákon**:

$$A = \varepsilon \cdot c \cdot l,$$

kde c je koncentrace látky ($\text{mol} \cdot \text{dm}^{-3}$, $\text{g} \cdot \text{l}^{-1}$), l je tloušťka absorbující vrstvy, ε je molární dekadický absorpční koeficient (je-li koncentrace v $\text{mol} \cdot \text{dm}^{-3}$), případně specifický absorpční koeficient (je-li koncentrace udána jinak, např. v $\text{g} \cdot \text{l}^{-1}$).

Je tedy patrné, že pokud máme k dispozici přístroj, který umí změřit absorbanci, jsme schopni zjistit také koncentraci absorbující látky. Toho je možné využít ke zjištění adsorpční schopnosti aktivního uhlí.

➤ ADSORPCE

Adsorpce látek probíhá na fázovém rozhraní (mezifázi). Nejčastějšími případy jsou adsorpce na mezifázi tuhá látka – plyn a tuhá látka – kapalina. Pro zajištění co největší adsorpce určité látky (adsorbátu) by měla mít tuhá fáze (adsorbent) co největší povrch. Jako adsorbenty se proto používají pórovité a práškové materiály. Některých těchto látek se využívá také jako stěvních adsorbentů při průjmových onemocněních (např. aktivní uhlí nebo diosmectin).

Adsorpci z roztoku lze pozorovat např. u organických barviv. Přidá-li se k jejich roztoku aktivní uhlí, dojde po protřepání k adsorpci části barviva na jeho povrch a po filtraci je proto zabarvení roztoku méně intenzivní. Po dostatečně dlouhé době styku barviva s povrchem adsorbentu se ustaví adsorpční

rovnováha. Poté je možné při konstantní teplotě vyjádřit závislost naadsorbovaného množství barviva a na jeho rovnovážné koncentraci c v roztoku **Langmuirovou adsorpční izotermou**:

$$a = a_{max} \frac{\omega c}{1 + \omega c},$$

kde a je naadsorbované množství barviva; a_{max} je maximální naadsorbované množství, ω je tzv. adsorpční koeficient charakterizující schopnost dané látky adsorbovat se na použitý sorbent. Odpovídá převrácené hodnotě koncentrace, při níž je dosaženo polovičního pokrytí ($a = a_{max}/2$).

Naadsorbované množství barviva a udáváme často v mg barviva na g adsorbentu:

$$a = \frac{m_1 - m_2}{m},$$

kde m_1 je hmotnost barviva v roztoku před adsorpcí (mg), m_2 je hmotnost barviva v roztoku po adsorpci (mg) a m je navážka adsorbentu, zde aktivního uhlí (g).

Parametry adsorpční izotermy (a_{max} , ω) se zjišťují graficky a pro daný adsorpční systém se získají z linearizovaného tvaru Langmuirovy izotermy:

$$\frac{1}{a} = \frac{1}{a_{max} \omega} \cdot \frac{1}{c} + \frac{1}{a_{max}}$$

Volíme-li jako nezávisle proměnnou $1/c$ a jako závislou proměnnou $1/a$, pak je grafickým znázorněním této závislosti přímka se směrnici $1/(a_{max} \cdot \omega)$ a s úsekem na ose $1/a$ rovným $1/a_{max}$. Z hodnoty směrnice a úseku lineární regrese závislosti $1/a$ na $1/c$ lze tedy tyto adsorpční parametry dopočítat.

ÚKOL

- Sestrojte kalibrační křivku závislosti absorbance methylovanže na její koncentraci v roztoku.
- Stanovte závislost naadsorbovaného množství methylovanže na její rovnovážné koncentraci v roztoku za konstantní teploty (tj. adsorpční izotermu). Stanovte konstanty Langmuirovy izotermy pro methylovanž.

POMŮCKY A CHEMIKÁLIE

- Spektrofotometr; třepačka; 12× 100ml odměrná baňka; 12× titrační baňka (případně Erlenmeyerova baňka); dělená pipeta (5, 25 ml); pipetovací nástavec; 6× nálevka; filtrační papír; navažovací lodička; lžička; 2× kádinka; 4× spektrofotometrická kyveta; zásobní roztok methylovanže ($1 \text{ g} \cdot \text{l}^{-1}$); aktivní uhlí.

POSTUP

- Pro sestavení kalibračního grafu si připravíme šest roztoků obsahujících postupně 0,5 – 1,5 mg methylovanže (po 0,2 mg) na 100 ml roztoku. Kalibrační roztoky připravíme ředěním zásobního roztoku methylovanže o koncentraci $1 \text{ g} \cdot \text{l}^{-1}$. U nejkonzentrovanejšího roztoku zjistíme adsorpční maximum v intervalu vlnových délek 400 – 500 nm. Při hodnotě vlnové délky

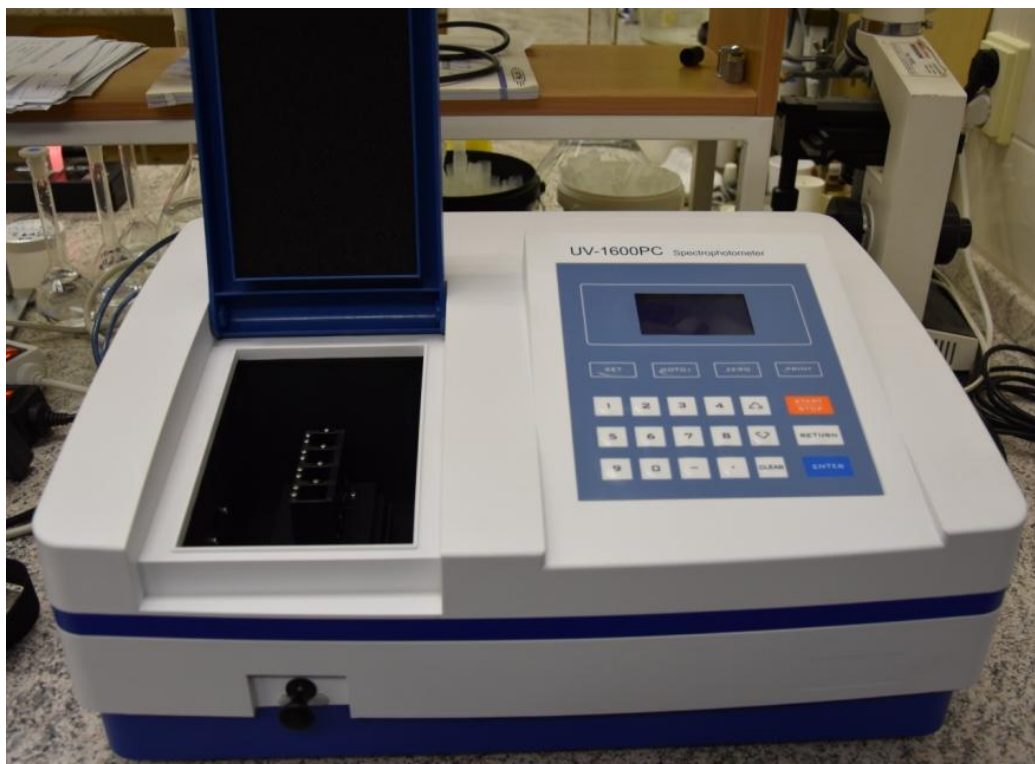
absorpčního maxima poté proměříme každý z kalibračních roztoků. Do kalibračního grafu vynášíme závislost průměrné hodnoty absorbance na koncentraci.

- Do šesti 100ml odměrných baněk připravíme roztoky obsahující 15 – 30 mg methylované (po 3 mg), opět ředěním zásobního roztoku. Do šesti titračních (případně Erlenmeyerových) baněk přidáme vždy 80 mg aktivního uhlí, které jsme navázili na lodičku na analytických vahách s přesností na jeden miligram. Všechny připravené roztoky methylované zároveň vlijeme do jednotlivých baněk s aktivním uhlím, baňky zazátkujeme a umístíme na 35 minut na třepačku pro ustavení adsorpční rovnováhy. Poté roztoky přefiltrujeme a filtráty proměříme na spektrofotometru. V případě že naměřené hodnoty absorbance některého z roztoků přesáhnou hodnotu absorbance nejvíce koncentrovaného kalibračního roztoku, roztok vhodně zředíme a při vyhodnocování dat nalezenou hodnotu koncentrace přepočítáme.

PROTOKOL

- Výpočet ředění pro přípravu veškerých roztoků.
- Tabulka naměřených absorbcí pro jednotlivé vlnové délky u nejvíce koncentrovaného kalibračního roztoku.
- Kalibrační tabulka a graf: závislost absorbance methylované na koncentraci kalibračních roztoků ($\text{mg} \cdot \text{ml}^{-1}$).
- Tabulka s jednotlivými sloupci: číslo roztoku, navážka aktivního uhlí m (g), absorbance roztoku A , rovnovážná koncentrace barviva v roztoku c ($\text{mg} \cdot \text{ml}^{-1}$) vypočtená z rovnice lineární regrese kalibrační přímkou, hmotnost barviva v roztoku před adsorpcí m_1 (mg) a po adsorpci m_2 (mg), naadsorbované množství barviva a ($\text{mg} \cdot \text{g}^{-1}$ aktivního uhlí), hodnoty $1/a$, $1/c$.
- Graf závislosti a na c .
- Graf závislosti $1/a$ na $1/c$. Z lineární regrese výpočet parametrů adsorpční izotermy $a_{\max}$ a ω , včetně jednotek.

Návod na obsluhu spektrometru UV-1600PC

- Příklad se zapne tlačítkem na zadní straně přístroje vedle síťového přívodu.
- Příklad se nechá 20 minut zahřívát. Mezitím se spustí počítač se softwarem M.Wave Professional
- **Vypneme deuteriovou lampu** (slouží pouze k měření v UV oblasti) příkazem Device/Turn On/Off D2 Lamp.
- **Pro proměření spektra** zvolíme ikonu **Spectrum Scan** .
- Pomocí ikony **Setup** nastavíme rozsah vlnových délek a měření Absorbance.
- Do první pozice prostoru pro vzorky vložíme kyvetu s čistou vodou a volbou **Blank** proměříme hodnoty pozadí.
- Do druhé pozice vložíme kyvetu se vzorkem, přesuneme táhlem do měřící pozice a volbou **Start** proměříme vzorek. Na konci měření program zobrazí spektrum.
- Pozici absorpčního maxima najdeme příkazem **Peak List** . Měření poté uložíme příkazem File/Export to Microsoft Excel.
- Pro měření kalibrační přímky a samostatných vzorků zvolíme ikonu **Quantitative Analysis** .
- Příkazem **Setup** nastavíme vlnovou délku měření zjištěnou v předchozím kroku, jednotku a koncentrace všech kalibračních vzorků.
- Provedeme měření pozadí příkazem **Blank** a kyvetou s čistou vodou.

- Vložíme kyvetu s prvním kalibračním vzorkem a spustíme měření příkazem **Start**. Po proměření vzorku vložíme další podle nastavené kalibrační řady. Software automaticky zapisuje zjištěné absorbance k daným vzorkům a vytváří kalibrační přímku v pravé části okna.
- Po dokončení měření kalibrační řady je možné měřit další vzorky příkazem **Start**. Přístroj zaznamenává hodnoty absorbance v levé části okna. Popis každého vzorku zadáváme do pole **Sample Name**. Nakonec měření exportujeme ve formátu souboru Microsoft Excel.
- Po ukončení práce vyjměte všechny kyvety se vzorky z přístroje, umyjte je a přístroj vypněte tlačítkem na zadní straně přístroje.